

феноменальними свідомостями, недостатньо створити усі фізичні факти, що мають місце в нашому світі, – Йому доведеться виконати додаткову роботу – ввести в дію ці постульовані тотожності), то матеріалізм хибний, і постульовані тотожності не є тотожностями.

(7) Отже, матеріалізм хибний, і постульовані тотожності не є тотожностями.

Уся вага аргументу лежить на засновку (2); всі інші засновки не є спірними – їхня істинність аналітично(тобто, тавтологічно) очевидна. Відповідно, щоб правдоподібно протистояти аргументу зомбі, матеріалісти повинні зробити правдоподібним заперечення (2). Вони повинні показати, як (2) може бути хибним, тобто, пояснити, *не вдаючись до постулювання тотожностей*, як з фізичних фактів можуть логічно (необхідно) впливати феноменальні факти.

Висновки. Аргумент зомбі не передрішує спірне питання проти матеріалізму, оскільки він ґрунтується не на прийнятті епіфеноменалізму, а на безпосередньо–інтуїтивно високоправдоподібній тезі про існування логічного розриву між будь–якими фактами про фізичні процеси (як такі, в яких на фундаментальному рівні, з точки зору самого матеріалізму, немає нічого суб'єктивного) та суб'єктивними станами як–воно (як це відчувається) для суб'єкта; натомість, заперечення цієї тези через постулювання непояснених тотожностей є штучним (*ad hoc*) і незрозумілим. Потребує подальшого дослідження відношення аргументу зомбі та його можливих модифікацій до основних альтернатив матеріалізму, які, крім епіфеноменалізму, включають інтеракціонізм (“сильний дуалізм”, що передбачає взаємодію між свідомістю й мозком), панпсихізм та ідеалізм.

Список використаних джерел

1. Chalmers D. Imagination, indexicality, and intensions // *Philosophy and Phenomenological Research*. – 2004. – Vol.68. – P.182–90.
2. Chalmers D. *The Conscious Mind*. – New York: Oxford University Press, 1996. – 432 p.
3. Gulick R. *Conceiving beyond Our Means: The Limits of Thought Experiments* // *Toward a Science of Consciousness III* / S. R. Hameroff, A. W. Kaszniak and D. J. Chalmers, eds. – London, Cambridge: MIT Press, 2000. – P.13–22.
4. Kripke S. *Naming and Necessity*. – Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1980. – 172 p.
5. Perry J. *Knowledge, Possibility, and Consciousness*. – Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2001. – 237 p.

Sepey D. P., *Candidate of Philosophical Sciences, Assistant Professor, Assistant Professor of the Department of Social Disciplines, Zaporizhzhya State Medical University (Ukraine, Zaporizhzhya), sepey@yahoo.com*

Does the zombie argument beg the question against materialism?

The paper discusses one of the most influential arguments against materialism in the modern analytical philosophy of mind, the zombie argument, and the typical objection that the acceptance of its premise is implicitly grounded in the acceptance of its conclusion. A grave deficiency is pointed out in the construal of the zombie argument by its most influential modern defender, David Chalmers. The paper aims to ascertain the possibility of defending the zombie argument against the charge of begging the question against materialism, based on an alternative construal. According to the aim, an analysis is made of the considerations on which the thesis of the logical possibility of phenomenal zombies is based. The analysis highlights the central role of the concept of the physical as fundamentally devoid of anything subjective, and of the logical gap between any possible physical (in this sense) facts and the subjective character of mental states. On this basis, the conclusion is made that the zombie argument does not beg the question against materialism.

Keywords: mind, consciousness, brain, subjective, physical, materialism, dualism, epiphenomenalism, phenomenal zombie, logical possibility.

Sepey D. P., *candidate of philosophical sciences, docent, docent кафедры общественных дисциплин, Запорожский государственный медицинский университет (Украина, Запорожье), sepey@yahoo.com*

Является ли аргумент зомби предвосхищением решения спорного вопроса против материализма?

Рассматривается один из самых влиятельных аргументов против материализма в современной аналитической философии сознания, аргумент зомби, и типичное возражение, будто в нем принятие предпосылки неявно основывается на принятии вывода. Выявлен серьезный недостаток в толковании аргумента зомби его самым влиятельным современным защитником, Дэвидом Чалмерсом. Цель статьи – выявить возможность защиты аргумента зомби от обвинения в предвосхищении решения спорного вопроса против материализма на основе альтернативного толкования. Согласно цели, проанализированы соображения, на которые опирается тезис о логической возможности феноменальных зомби; отмечена центральная роль понятия физического как на фундаментальном уровне не содержащего в себе ничего субъективного, а также логического разрыва между любыми возможными физическими (в этом смысле) фактами и субъективным характером состояний сознания. На этом основании, сделан вывод о том, что аргумент зомби не предвосхищает решение спорного вопроса против материализма.

Ключевые слова: сознание, мозг, субъективный, физический, материализм, дуализм, эпифеноменализм, феноменальный зомби, логическая возможность.

* * *

УДК 165.191:314.128

Андриєнко О. В.

доктор філософських наук, професор кафедри філософії, Донецький національний університет (Україна, Донецьк), elena_andrienko8@mail.ru

Еліта як суб'єкт і чинник суспільного розвитку

Робота присвячена соціально–філософському дослідженню феномену еліти. Еліта аналізується як суб'єкт і чинник економічного, політичного та інтелектуального аспектів соціального прогресу.

Ключові слова: еліта, економіка, політика, наука, суспільний розвиток.

Структура будь–якого суспільства передбачає наявність прошарку людей, які займають найбільш активну позицію в соціальному житті та скеровують хід суспільного розвитку. Саме таким прошарком є еліта. Потреба в зрілій та свідомій еліті стає особливо гострою в кризові та перехідні періоди суспільного розвитку. Становлення та розбудова української держави передбачає глибокі системні зміни в багатьох сферах суспільного життя, передусім, в економіці, політиці та духовно–інтелектуальній галузях. На ці процеси впливають багато чинників, і одним з найбільш важливих з них є саме чинник еліти.

Метою даної роботи є соціально–філософський аналіз феномену еліти як суб'єкту та чиннику економічного, політичного та духовно–інтелектуального розвитку суспільства.

Питання еліти досліджувалось багатьма авторами, серед яких слід відзначити роботи Е. Дюрґейма [1], Д. Кортена [2], П. Лешукової [3], І. Липчинської [4], М. Мартинової [5], Дж. Рота [6], К. Сердобінцева [7], О. Полякова [8], О. Фісуна [9], М. Фролової [10] та ін. Але переважна більшість існуючих досліджень присвячена дослідженню еліти з соціологічної, політичної або економічної точок зору, тоді як все більш нагальною стає потреба в соціально–філософському осягненні еліти як суб'єкту та чиннику суспільного розвитку.

Еліта є соціальною спільнотою, яка характеризується низкою якостей, що вирізняють її з загальної соціальної маси та зумовлюють її керівну позицію у політичній, економічній, науково–

інтелектуальній та інших сферах суспільного буття. Вона є провідним суб'єктом соціальних трансформацій і носієм національної свідомості.

У кризовій економіці еліта стримує хаотичний рух бізнесу шляхом впливу на владу, яка приймає відповідні рішення у вигляді законодавчих актів. Це досить тривалий за часом процес – домовленості в межах самої еліти, виходи на виконавчу та законодавчу влади, узгодження та прийняття самих рішень і т.п. У рамках самої еліти існує жорстка конкуренція та бажання отримати прибуток навіть із ситуації кризи – це й проявляється в тому, що можна бачити, як з кризи деякі політичні та громадські діячі виходять з прибутком. Тим не менш, все це публічно обґрунтовується тим нібито: “Ринок, а не держава краще вмє створювати умови для перебудови економіки” [7, с. 72]. Отже, в кризовій економіці самої еліти “не видно”, а наче працює “невидима рука ринку”, якою періодично управляє влада (в дужках зауважимо – так, як того бажає еліта).

У безкризовій економіці еліта (національна або партійна еліта) жорстко вписана в економіку – вона управляє владою (причому відкрито), а також виробництвом і бізнесом. Дії еліти підпорядковані (або еліта підпорядковує свої дії) завданням розвитку держави як такої. Бізнес слідує вказівкам еліти, яка власне управляє керуючими. У межах самої еліти конкуренція обмежена або вона взагалі виключена. Рекрутинг в саму еліту обмежений. Тим не менше, сама еліта більш “прозора”, в такій економіці видно хто і як нею управляє.

Економічна еліта включає власників великих капіталів, голів промислово-фінансових груп та банкірів, які керують економічним життям суспільства. Економічну еліту можна поділити на декілька рівнів:

По-перше, на рівні держави еліта включає керівників державних підприємств і керівників приватних (недержавних) структур – так звана “бізнес-еліта”.

Межа між цими групами все більше стирається за формальною ознакою у зв'язку з масовим акціонуванням господарських структур.

Бізнес-еліта України та Росії має коріння в політичному, господарському і соціальному житті колишнього СРСР. Визнаючи наявність цих коренів – тіньова економіка, номенклатура, кримінальна середина – було б помилковим зводити сучасну бізнес-еліту (як і всі підприємство в цілому) виключно до вказаних трьох соціально-економічних груп.

Тенденції, що відбуваються в загальноукраїнській бізнес-еліті, мають місце і на регіональному рівні, де процес активізації “номенклатури” і перш за все “господарського генералітету” носить більш виражений характер.

До еліти економічної зараховують, наприклад, великих бізнесменів, капітанів індустрії, фінансових магнатів, що безсумнівно є неабиякими творчими особистостями, наділеними прозорливістю, ініціативою і підприємливістю. За теорією еліти, будь-яка людина, наділений цими рисами і при відомому везінні, може увійти в еліту.

По-друге, на світовому рівні існує глобальна економічна еліта, яка описується в науковій літературі

різними термінами, зокрема, терміном “золотий мільярд”. Глобалізація безпосередньо пов'язана з ростом нерівності у суспільстві, оскільки одна його частина належить до певної суспільно-політичної еліти, яка володіє ключовими інформаційними та фінансовими потоками і формує розвиток “світової і національної суспільної думки” [1, с. 117], а представники іншої частини змушені знаходитись на периферії ключових соціальних процесів. Існує безпосередній зв'язок між терміном “золотий мільярд” та міфом про “Золоте сторіччя” прогресу та добробуту, з одного боку, та песимістичною необхідністю визнання обмеженості ресурсів Землі та неможливості розповсюдження цього добробуту на все населення планети, з іншого боку [10]. На думку дослідника, теоретичною базою концепції “золотого мільярду” виступив песимістичний індивідуалізм, деструкція почуття людської солідарності, агресія та відмова від етики релігійної рівності та колективного спасіння. Серцем утопії “золотого мільярду” є міф про те, що багаті є носіями божої благодаті, а бідність це синонім гріховності. Згідно дослідження ООН на сьогодні 2% дорослих жителів планети володіють більш ніж половиною природних багатств, які сконцентровані у Північній Америці, Європі та економічно-розвинуті країнах Тихоокеанської Азії. Подібна ситуація не лише не сприяє встановленню соціальної справедливості, але й може призвести до світової економічної кризи. Іншою серйозною проблемою глобального устрою є те, що взаємозалежність економік окремих держав призводить до постійної загрози виникнення глобальних фінансових криз через локальні економічні коливання.

Згідно з думкою сучасного дослідника Д. Кортена [2], глобалізація небезпечна передусім тим, що налаштовує суспільство на отримання прибутку будь-якою ціною. Дослідник підкреслює, що в глобальному світі немає місця етиці, духовності та екології. Нерівномірний розподіл благ та поляризація капіталу породжують загрозу міжнародних конфліктів, економічну нестабільність, викликану тісним взаємозв'язком національних економічних систем, політичну нестабільність, що стає можливою в разі зосередження монополізованого капіталу в руках представників окремих держав. Тобто, в дійсності існує не конвергенція прибутків, а лише їх вирівнювання та поляризація між двома точками “бідні – багаті”. Глобальна еліта має найбільший ступінь свободи та обсяг можливостей порівняно з іншими елітарними групами, але, водночас, вона несе й найбільшу відповідальність за подальший розвиток людського суспільства.

Отже, еліта є потужним чинником, який скеровує розвиток економічних відносин. Економічна еліта найчастіше стає основою для формування еліти політичної. Крім того, у соціально-політичній практиці найчастіше неможливо чітко провести межу між групами політичної та економічної еліти.

Протягом всієї людської історії саме політична еліта була провідним чинником глибоких суспільних змін: революцій, реформ, різного роду соціальних перетворень. І хоча “брудну роботу” в розвитку суспільства завжди виконували маси, народ, свою

творчу роль вони відігравали під керівництвом лідерів, які найчастіше були представниками еліти.

Політичну еліту можна визначити як внутрішньо згуртоване співтовариство осіб, що є суб'єктом прийняття найважливіших стратегічних рішень і володіє необхідним для цього ресурсним потенціалом [5, с. 198]. Політична еліта є одним з найвпливовіших суб'єктів політичного процесу. У країнах, де відсутні стабільні демократичні традиції, статус, авторитет і престиж еліти особливо високі, оскільки недержавні суб'єкти політики (партії, масові суспільні рухи, профспілки та інші) відіграють залежну роль в системі влади. Притаманні елітам інтереси, ціннісні і цільові установки є найважливішими чинниками прийняття політичних рішень. Тому еліти відіграють провідну роль у політичному процесі пострадянської України.

Значне місце, яке займає в період сучасної модернізації та демократизації України бюрократія, тягне за собою бюрократизацію політичної еліти країни. На регіональному рівні політичної системи діяльність еліти особливо значуща. Такі стійкі фактори українського політичного простору, як централізація і персоналізація влади, культурна залежність провінції від "столичної" політичного життя, слабкість недержавних суб'єктів політики, залежність засобів інформації від влади роблять регіональну еліту ведучим "гравцем" на політичній сцені [8, с. 112].

На основі досліджень елітарних груп країн, що знаходяться в процесі розбудови демократії можна виділити кілька ідеальних типів політичних еліт [3, с. 138], ролі яких істотно розрізняються: 1) "Роз'єднана еліта" характеризується мінімальним ціннісним консенсусом між своїми фракціями та, як наслідок, загостреною політичною боротьбою між ними. Цьому типу еліт відповідають нестабільні політичні режими: як демократичні, так і авторитарні; 2) "Еліта, об'єднана через консенсус" характеризується високим рівнем ціннісного консенсусу між її фракціями, а також більш тісною взаємодією між ними. Цьому типу еліт відповідають стабільні представницькі режими, які вважаються, як правило, демократичними; 3) "Ідеологічно об'єднана еліта" характеризується тим, що переважна більшість її членів належить до однієї політичної партії або її коаліції, сповідує одну ідеологію, одностайно дотримується певної доктрини і певних переконань. У відповідності з особливостями процесу демократизації в транзитному суспільстві, основною тенденцією тут вважається трансформація еліт у напрямку від "роз'єднаної" еліти до "консенсусно об'єднаної". Сьогодні ця трансформація в Україні певним чином гальмується через політико-ідеологічні розбіжності основних акторів політичної сцени.

Окремою проблемою політичної еліти, що заслуговує на пильну увагу з боку науковців, є зв'язок влади та капіталу. У філософії К. Маркса існує поняття про три етапи розвитку соціальних відносин: 1) відносини на основі особистісної залежності (рабовласницьке та феодалське суспільства); 2) відносини на основі предметно-грошовою залежності (капіталістичне суспільство); 3) вільна праця в комуністичному суспільстві, яке передбачив філософ. У сучасних пострадянських країнах елітарні групи зазвичай являють собою групи власників крупних

капіталів. Більш того, має місце приватне привласнення владних політичних та законодавчих функцій держави представниками цих груп. У зв'язку з цим, А. Фісун [9, с. 32], Г. Рот [6, с. 115], М. Теобальт та інші дослідники вживають терміни "капіталізм, що феодалізується" та "неопатрімоніалізм". Ключовою відмінністю у сучасних відносинах еліти та народу від середньовічного феодалізму є те, що сучасну систему можна визначити як систему "клієнт – патрон". Клієнт (тобто народ) залежить від патрону (еліти) в матеріально-речевому сенсі. Але при цьому клієнт має певний ступінь свободи у виборі патрона та реалізує її, зокрема, під час політичних виборів. Сьогодні найкоротший шлях до української владної еліти лежить через власність.

Отже, умовою розбудови демократичних політичних інститутів в Україні є децентралізація владних ресурсів та збільшення плюралізму у складі еліти. Все це необхідно для попередження перетворення держави як політичної єдності на приватну власність, що поділяється між кількома економічними елітарними групами (або кланами).

Слово "інтелігенція", введене в ужиток письменником П. Боборикіним, вперше з'явилося в Росії лише в середині XIX ст. і звідти перекочувала в інші європейські мови, де використовувалося для позначення виключно російського явища.

Йшлося про ту частину освічених людей, яка відрізнялася "народолюбством", ворожістю до існуючого ладу, відсутністю релігійності і політичним радикалізмом.

З цієї причини в західній культурології слово "інтелігенція" в широкому, а не в суто російському розумінні, вживається порівняно рідко, а замість нього вживаються такі менш ідеологізовані та політизовані вирази, як інтелектуали, люди розумової праці, культурний шар, духовна еліта.

Отже, якщо відволіктися від особливостей вітчизняного слововживання, інтелігенція – це "апарат нації, що мислить і відчуває", вся її освічена частина, до складу якої входять ті, хто так чи інакше втілює і забезпечує духовне і розумове життя країни. Це єдиний суспільний прошарок, який, будучи найбільш незалежним від класової або професійної психології, зосереджує в собі загальнонаціональну самосвідомість, виступає виразником загальнонародного творчого генія. Без нього взагалі неможливий розвиток культури і цивілізації. Саме характером і рівнем інтелігенції визначається культурне обличчя суспільства, його симпатії, смаки і настрої, що складаються в стійкі норми національного життя. Освічений шар стає "інтелектуальною лабораторією, в якій, крім чисто культурних цінностей, створюються форми і типи національної громадянськості і політичного устрою". Отже, "в руках інтелігенції перебувають усі ключі від національної долі того народу, представницею якого вона є" [11].

У зв'язку тим, що наука завжди елітарна, її розвиток супроводжується функціонуванням наукової еліти, соціальна роль якої полягає у науковому забезпеченні соціального прогресу. Наукова еліта є соціальною групою, яка об'єднує індивідів, що займаються виробництвом і трансляцією нового наукового знання в якості лідерів наукових шкіл, напрямків, наукових

організацій. Результатами творчої діяльності наукової еліти стають суттєві досягнення в сфері отримання нового наукового знання, які визнаються науковим співтовариством і об'єктивуються в наукові праці, відкриття, винаходи, корисні моделі, наукові основи нових технологій.

Наукова еліта має спеціальну підготовку до наукової діяльності і, як правило, має вищу професійну кваліфікацію, вчені ступені та звання. Даний різновид еліти здійснює управлінські й експертні функції в системі організації наукової діяльності: в академії наук, установах вищої професійної освіти, наукових товариствах, на конференціях, в редакціях наукових видань.

Можна виділити наступні категорії наукової еліти:

1) Науково-дослідна еліта зайнята переважно фундаментальними науковими дослідженнями; 2) Діяльність науково-виробничої еліти зводиться до прикладних наукових досліджень, дослідно-конструкторських робіт, науково-технологічних розробок; 3) Науково-педагогічна еліта поєднує наукові дослідження з викладацькою діяльністю у вищій школі, підготовкою наукових кадрів; 4) Науково-організаційна еліта змикається з політичною та управлінською елітами і часто відходить від реальної наукової діяльності на користь адміністративної; 5) Завдання науково-популяризаторської еліти полягає у популяризації даних науки, поширенні раціонального стилю мислення, сцієнтизму в широких верствах населення за допомогою засобів масової інформації [4, с. 128].

Будучи дуже важливим суспільним шаром (наскільки б не різнився рівень загальної культури у її окремих представників), інтелігенція неухильно збільшує свою вагу у будь-якому сучасному суспільстві. Ще в 1970-х рр. в найбільш розвинених країнах частка людей розумової праці становила близько 20% самодіяльного населення [4, с. 129]. Зараз в умовах "інформаційної революції" ця цифра значно вища. Це визначає й важливу роль інтелігенції в долі людства. Влада завжди це розуміла. Але протягом всієї історії відносини між нею та інтелектуальними ресурсами були досить складними: від повного взаєморозуміння до непримиренного протистояння. А між тим, за світовою статистикою відомо: якщо витрати на культуру й освіту не досягають 6–8% бюджету, то суспільство наближається до культурної катастрофи.

Таким чином, можемо зробити наступні висновки:

По-перше, економічна еліта є суспільним прошарком, який включає власників великих капіталів, голів промислово-фінансових груп та банкірів, які керують економічним життям суспільства. Можна виокремити її три основних рівня: державна економічна еліта, бізнес-еліта та глобальна еліта. Остання характеризується найбільшим ступенем свободи і, водночас, найбільшою відповідальністю. Економічна еліта почасти стає основою для формування політичної еліти, хоча цей зв'язок не є жорстким. У соціально-політичній практиці неодноразово виникають і виникали ситуації, коли частиною еліти стають люди, які не мають значних економічних статків, але вирізняються певними лідерськими та розумовими якостями.

По-друге, політична еліта є внутрішньо згуртованою спільнотою, що проходить у своєму розвитку декілька етапів: роз'єднаної еліти; еліти, об'єднаної через консенсус; ідеологічно об'єднаної еліти. Вплив політичної еліти на прийняття владних рішень є особливо потужним у тих країнах, які не мають стабільних інститутів і традицій демократії. У перехідних суспільствах почасти відбувається бюрократизація еліти. Сутність переходу цих країн до демократії в тому числі включає перехід від роз'єднаної еліти до еліт, що об'єднані через консенсус. Окремою проблемою демократичних пострадянських транзитів є відносини в системі "влада – капітал", які втілюються в явищі неопатримоніалізму. Його сутність полягає в тому, що власники крупних капіталів, які є членами політичної еліти, фактично узурпують законодавчу, судову та інші функції держави, а взаємини еліти та суспільства ґрунтуються на моделі "патрон – клієнт".

По-третє, культурне обличчя суспільства, його симпатії, смаки і настрої, що складаються в стійкі норми національного життя, залежать від характеру та рівня інтелігенції – духовної еліти суспільства. Саме вона створює форми і типи національної громадянськості і політичного устрою. Еліта популяризує дані науки, поширює раціональний стиль мислення в широких верствах населення за допомогою ЗМІ.

Список використаних джерел

1. Дюркгейм Э. Самоубийство / Дюркгейм Э.; [пер. с фр. А. Н. Ильинский]. – СПб.: Союз, 1998. – 496 с.
2. Кортен Д. Экономика смысла и мифы глобализации / Д. Кортен // Диалог UA. [Электронный ресурс]: Независимый информационный ресурс. – 2005. – Режим доступа: <http://web.archive.org/web/19981205143850/www.tikkun.org/9603/korten.html>.
3. Лешукова П. И. Феномен клубов элит / П. И. Лешукова // Социс. – 2009. – №9. – С. 33–41.
4. Липчинская И. В. Генезис научной элиты: социально-философский анализ: дис. ... канд. филос. наук: 09.00.11 / Ирина Владимировна Липчинская. – Ростов-на-Дону, 2008. – 195 с.
5. Мартынова М. Ю. Политическая элита как фактор социальных изменений в современной России: дис. ... канд. полит. наук: 23.00.02 / Марина Юрьевна Мартынова. – М., 2001. – 296 с.
6. Roth G. Personal Rulership, Patrimonialism, and Empire-Building in the New States / G. Roth // World Politics. – 1968. – №2. – P.194–206.
7. Сердобинцев К. С. Дифференциация власти, собственности и управления – необходимое условие модернизации и развития гражданского общества в России / К. С. Сердобинцев // Вопросы философии. – 2010. – №5. – С. 69–81.
8. Поляков А. В. Региональная политическая элита как субъект политического процесса: По материалам Краснодарского края: дис. ... канд. полит. наук: 23.00.02 / Александр Валериевич Поляков. – Краснодар, 2004. – 235 с.
9. Фисун А. А. Демократия, неопатримониализм и глобальные трансформации: Монография / А. А. Фисун. – Харьков: Константа, 2006. – 352 с.
10. Фролова М. В. Социальные характеристики элиты Волгоградской области / М. В. Фролова, Н. В. Дулина // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 7. Философия. Социология и социальные технологии. – Волгоград: Волгоградский государственный университет, 2008. – №1 (7). – С. 94–96.
11. Вехи интеллигенции в России: Сборник статей 1909–1910. – М., 1991. – С. 319–416.

References

1. Durkheim E. Samoubiystvo / E. Durkheim; [per. s fr. A. N. Ilyinsky]. – SPb.: Souz, 1998. – 496 s.
2. Korten D. Economica smisla i myfi globalizatsiyi / D. Korten

// Dialog UA. [Electronnyy resurs]: Nezavisimiy informatsionnyy resurs. – 2005. – Regim dostupa: <http://web.archive.org/web/19981205143850/www.tikkun.org/9603/korten.html>.

3. Leshukova P. I. Fenomen klubov elit / P. I. Leshukova // Socis. – 2009. – №9. – S. 33–41.

4. Lipchinskaya I. V. Genesis nauchnoy elity: sotsialno-filosofsky analiz: dis. ... kand. philos. nauk 09.00.11 / Irina Vladimirovna Lipchinskaya. – Rostov-na-Donu, 2008. – 195 s.

5. Martynova M. U. Politicheskaya elita kak faktor sotsialnih izmeneniy v sovremennoy Rossii: dis. ... kand. polit. nauk: 23.00.02 / Marina Uryeva Martynova. – M., 2001. – 296 s.

6. Roth G. Personal Rulership, Patrimonialism, and Empire-Building in the New States / G. Roth // World Politics. – 1968. – №2. – P.194–206.

7. Serdobintsev K. S. Differentsiatsiya vlasty, sobstvennosty i upravleniya – neobhodimoye usloviye modernizatsiyi i razvitiya grazhdanskogo obshchestva v Rossii / K. S. Serdobintsev // Voprosy filosofii. – 2010. – №5. – S. 69–81.

8. Polyakov A. V. Regionalnaya politicheskaya elita kak subyekt politicheskogo protsessa: Po materialam Krasnodarskogo kraya: dis. ... kand. polit. nauk: 23.00.02 / Aleksandr Valeryevich Polyakov. – Krasnodar, 2004. – 235 s.

9. Fisun A. A. Demokratiya, neopatrionalizm i globalniye transformatsiyi: Monografiya / A. A. Fisun. – Kharkov: Konstanta, 2006. – 352 s.

10. Frolova M. V. Sotsialniye kharakteristiki elity Volgogradskoy oblasti / M. V. Frolova, N. V. Dulina // Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 7. Filosofiya. Sociologiya i socialniye tehnologii. – Volgograd: Volgogradsky gosudarstvennyy universitet, 2008. – №1 (7). – S. 94–96.

11. Vely intelligentsiyi v Rossii: Sbornik statey 1909–1910. – M., 1991. – S. 319–416.

Андриєнко О. В., Ph.D., Professor of the Chair of Philosophy, Donetsk National University (Ukraine, Donetsk), elena_andrienko8@mail.ru

Elite as a subject and factor of social development

The work is devoted to the socially-philosophical inquiry of the phenomenon of elite. Elite has been analyzed as a subject and factor of the economic, political and intellectual aspects of social progress.

Keywords: elite, economy, policy, science, social development.

Андриєнко Е. В., доктор философських наук, професор кафедри філософії, Донецький національний університет (Україна, Донецьк), elena_andrienko8@mail.ru

Элита как субъект и фактор общественного развития

Работа посвящена социально-философскому исследованию феномена элиты. Элита анализируется как субъект и фактор экономического, политического и интеллектуального аспектов социального прогресса.

Ключевые слова: элита, экономика, политика, наука, общественное развитие.

* * *

УДК 159.923.2:303.094.4

Палагнюк М. М.
кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна, Івано-Франківськ), mil.pal@ukr.net

ДИАЛЕКТИКА ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Представлено комплексний філософський аналіз проблеми етнокультурної ідентичності. Доведено, що ідентичність є однією з основних у загальній картині світу та виступає дієвим чинником як індивідуального саморозвитку особистості, так і культурно-цивілізаційного поступу окремого народу. Відзначено, що в постмодерну добу розвитку смислів і відкидання парадигм істини проблема світоглядної автономності нації є гарантом плідного розвитку й перспектив сприйняття серед макроспільнот. Визначено, що тенденція глобалізаційної уніфікації не здатна асимілювати історичну й культурну автономію окремих груп, що надає груповому досвіду непроминальну відчуженість унікальності (теорія локалізації). Проаналізовано адаптаційні механізми людини в природному й соціальному просторі завдяки засвоєнню конститутивних знань, навиків, поведінкових моделей, цінностей у системі етнокультурної ідентичності. Розкрито важливість етнокультурної ідентичності у сьогоденні для українців, яка виконує особливу роль інтегруючої та мобілізуючої ідеї в контексті складного цивілізаційного вибору.

Ключові слова: етнокультурна ідентичність, етногенез, нація, глобалізація, соціум.

Свідченням актуальності філософського дослідження наукової проблеми етнонаціональної ідентичності української нації є останні соціально-політичні події в нашій країні, котрі довели нагальність відповідних теоретичних парадигм та практичних моделей втілення націєтворення. Початок ХХІ ст. має свої особливості розумінні місця питань ідентичностей, однак протягом історії об'єднання людей здійснювалося на основі протиставлення “свого” й “чужого”, зокрема і в площині етнічного й національного. В сьогоденні людина перебуває в поліфонічному світі відносно автономних культурних світів, що виникли як наслідок процесів диференціації. Правда, глобалізаційні комунікативні процеси призводять до розмивання кордонів між ними. Відповідно, є небезпека “загубитися” в просторах гіпертексту множини ідентичностей. Отож, “зважаючи на засадниче значення дискурсу ідентичності для легітимації сучасних політичних та геополітичних зрушень і війн, на його вплив на персональні долі тощо, можна передбачити, що тут ми маємо справу з поняттям, яке залишиться назавжди в тезаурусі філософії, навіть тоді, коли зміниться не лише структура сучасних ідентичностей, а й політична карта світу” [2, с. 41].

Вважаємо, що більшість сучасних людей ідентифікує себе з окремими націями чи культурними традиціями, тому так важливо окреслити теоретичні аспекти націєтворення.

В українській науці проблема етнонаціональної ідентичності була предметом окремих наукових праць, проте варто узагальнити та поглибити її теоретичне розуміння.

Автори ґрунтовної монографії “Національна ідентичність в Україні в умовах глобалізації” М. Козловець та Н. Ковтун дослідили сучасні методологічні підходи до з'ясування поняття “ідентичність” в її національному вираженні в широкому контексті світових тенденцій [9].

Предметом дисертаційного дослідження “Трансформація етнокультурної національної ідентичності в добу глобалізації: соціально-філософський аналіз” О. Русула визначено “процеси трансформації національної ідентичності під впливом розгортання глобалізації” [15, с. 4]. Науковець спробував визначити тенденції трансформації національної ідентичності в умовах глобалізації та мультикультурної реальності в межах однієї держави.

Українські науковці досліджували проблему ідентичності і в окремих її вираженнях та сферах реалізації. Для нашої статті вони важливі як матеріал для філософського узагальнення.

Є. Бистрицький аналізує “філософську редукцію” поняття ідентичності на основі численних зарубіжних публікацій у практичній площині уникнення тоталітарної політики невизнання [2]. С. Садовенко розглядає етнокультурну ідентичність як чинник суспільної організації [16]. Е. Гришук у своїй розвідці намагається комплексно вивчити теоретичні аспекти вивчення етнічної ідентичності в психології [5]. В. Личковах в у своїй праці, котра репрезентує авторську концепцію філософії етнокультури,